

Downloaded via the EU tax law app / web

WYROK TRYBUNAŹU (wielka izba)

z dnia 19 marca 2013 r. (*)

Odwożania – Pomoc paŹstwa – Źrodki finansowe na rzecz France Télécom – Projekt poŹyczki akcjonariusza – OŹwiadczenia publiczne czŹonka rzŹdu francuskiego – Decyzja uznajŹca pomoc za niezgodnŹ ze wspŹlnym rynkiem i nienakazujŹca jej odzyskania – PojŹcie pomocy paŹstwa – PojŹcie korzyŹci gospodarczej – PojŹcie zaangaŹowania zasobŹw paŹstwowych

W sprawach poŹŹczonych C-399/10 P i C-401/10 P

majŹcych za przedmiot dwa odwożania w trybie art. 56 statutu TrybunaŹu SprawiedliwoŹci Unii Europejskiej, wniesione odpowiednio w dniach 4 i 3 sierpnia 2010 r.,

Bouygues SA, z siedzibŹ w ParyŹu (Francja),

Bouygues Télécom SA, z siedzibŹ w Boulogne-Billancourt (Francja),

reprezentowane przez C. Baldon, J. Blouet-Gaillard, J. Vogela, F. Sureau oraz D. Theophile'a, avocats,

strona skarŹca,

w ktŹrej pozostaŹymi uczestnikami postŹpowania sŹ:

Komisja Europejska, reprezentowana przez C. Giolita, D. Grespana oraz S. Thomasa, dziaŹajŹcych w charakterze peŹnomocnikŹw, z adresem do dorŹczeŹ w Luksemburgu,

strona pozwana w pierwszej instancji,

Republika Francuska, reprezentowana przez G. de Bergues'a oraz J. Gstaltera, dziaŹajŹcych w charakterze peŹnomocnikŹw,

strona skarŹca w pierwszej instancji,

popierana przez:

RepublikŹ FederalnŹ Niemiec, reprezentowanŹ przez T. Henzego oraz J. Möllera, dziaŹajŹcych w charakterze peŹnomocnikŹw, wspieranych przez U. Soltésza, Rechtsanwalt,

interwenienta w postŹpowaniu odwoŹawczym,

France Télécom SA, z siedzibŹ w ParyŹu, reprezentowana poczŹtkowo przez S. Hautbourga, S. Quessona oraz L. OlzŹ Moreno, adwokatŹw, a nastŹpnie przez S. Hautbourga oraz S. Quessona, adwokatŹw,

Association française des opérateurs de réseaux et services de télécommunications (AFORS Télécom), z siedzibŹ w ParyŹu,

strona skarŹca w pierwszej instancji,

oraz

Komisja Europejska, reprezentowana przez C. Giolita, D. Grespana oraz S. Thomasa, działających w charakterze pełnomocników, z adresem do doręczenia w Luksemburgu,

strona skarżąca,

w której pozostałymi uczestnikami postępowania są

Republika Francuska, reprezentowana przez G. de Bergues'a oraz J. Gstaltera, działających w charakterze pełnomocników,

strona skarżąca w pierwszej instancji,

popierana przez:

Republika Federalna Niemiec, reprezentowana przez T. Henzega oraz J. Möllera, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez U. Soltésza, Rechtsanwalt,

interwenienta w postępowaniu odwoławczym,

Bouygues SA, z siedzibą w Paryżu,

Bouygues Télécom SA, z siedzibą w Boulogne-Billancourt,

reprezentowane przez C. Baldon, J. Blouet-Gaillard, J. Vogela, F. Sureau oraz D. Theophile'a, avocats,

France Télécom SA, z siedzibą w Paryżu, reprezentowana początkowo przez S. Hautbourga S. Quessona, avocats oraz L. Olza Moreno, a następnie przez S. Hautbourga oraz S. Quessona, avocats,

Association française des opérateurs de réseaux et services de télécommunications (AFORS Télécom), z siedzibą w Paryżu,

strona skarżąca w pierwszej instancji,

TRYBUNA (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, K. Lenaerts, wiceprezes, A. Tizzano, M. Ilešić, J. Malenovský, prezesi izb, U. Lõhmus, E. Levits, J.C. Bonichot, A. Arabadjiev (sprawozdawca), J.J. Kasel i M. Safjan, sędziowie,

rzecznik generalny: S. Mengozzi,

sekretarz: A. Impellizzeri, administrator,

uwzględniając postępowanie pisemne i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 13 marca 2012 r.,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 28 czerwca 2012 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Bouygues SA i Bouygues Télécom SA (zwane dalej „spółkami Bouygues”), z jednej strony oraz Komisja Europejska z drugiej strony wnoszą w odwołaniu o uchylenie wyroku Sądu Unii Europejskiej z dnia 21 maja 2010 r. w sprawach połączonych T-425/04, T-444/04, T-450/04 i T-456/04 Francja i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2099 (zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem”), w którym Sąd, po pierwsze, stwierdził nieważność art. 1 decyzji Komisji 2006/621/WE z dnia 2 sierpnia 2004 r. dotyczącej pomocy państwa wdrożonej przez Francję na rzecz France Télécom (Dz.U. 2006, L 257, s. 11, zwanej dalej „sporną decyzją”), a po drugie, uznał, iż nie ma potrzeby rozpoznawania żądań dotyczących stwierdzenia nieważności art. 2 tej decyzji.

Okoliczności powstania sporu

Ogólny kontekst sprawy

2 France Télécom SA (zwana dalej „FT”), operator oraz dostawca sieci i usług telekomunikacyjnych, została utworzona w 1991 r. jako osoba prawna prawa publicznego, a od dnia 31 grudnia 1996 r. posiada status spółki akcyjnej. Od października 1997 r. FT jest notowana na giełdzie. W 2002 r. udział państwa francuskiego w kapitale FT wynosił 56,45%, a pozostała część była rozdzielona pomiędzy udziałowców (32,25%), samą France Télécom (8,26%) i pracowników przedsiębiorstwa (3,04%).

3 W pierwszym kwartale 2002 r. FT opublikowała swoje sprawozdanie finansowe za rok 2001, w którym wykazano dług netto w wysokości 63,5 mld EUR oraz straty w wysokości 8,3 mld EUR.

4 W okresie od marca do czerwca 2002 r. agencje ratingowe Moody's i Standard & Poor's (zwane dalej „S & P”) obniżyły „rating” FT, a także obniżyły jego perspektywy do negatywnej. W szczególności w dniu 24 czerwca 2002 r. Moody's obniżył rating krótko i długoterminowych not kredytowych FT do ostatniej pozycji pewnego poziomu inwestycyjnego („investment grade”). Równolegle znacząco spadł kurs akcji FT.

5 W związku z sytuacją finansową FT francuski minister de l'Économie, des Finances et de l'Industrie (minister gospodarki, finansów i przemysłu) oświadczył zasadniczo w wywiadzie opublikowanym w dniu 12 lipca 2002 r. w dzienniku *Les Échos* (oświadczenie zwane dalej „oświadczeniem z dnia 12 lipca 2002 r.”), że „gdyby FT miało problemy z finansowaniem, państwo francuskie podejmie niezbędne decyzje celem ich przewyższenia.

6 W tym samym dniu S & P obniżył rating długoterminowych not kredytowych FT do ostatniej pozycji pewnego poziomu inwestycyjnego, wskazując, że poziom ten jest zachowany tylko z powodu wskazówek państwa francuskiego dotyczących FT.

7 W dniu 12 września 2002 r. władze francuskie ogłosiły, że przyjęły dymisję prezesa-dyrektora generalnego FT.

8 W dniu 13 września 2002 r. FT opublikowała swe sprawozdanie finansowe za okres sześciu miesięcy, które potwierdzało, że w dniu 30 czerwca 2002 r. skonsolidowane środki własne FT osiągnęły wartość negatywną 440 mln EUR i że dług netto FT sięgnął 69,69 mld EUR, z czego 48,9 mld EUR stanowił dług obligacyjny, którego termin spłaty przypadał w latach 2003–2005.

9 W komunikacie prasowym z dnia 13 września 2002 r. dotyczącym sytuacji finansowej FT władze francuskie oświadczyły, zasadniczo, że państwo francuskie przyczyni się do zasilenia

rodków własnych FT i podjęcie w razie konieczności środki pozwalające FT uniknąć wszelkich problemów z finansowaniem.

10 W tym samym dniu agencja Moody's zmieniła perspektywę długą FT z negatywnej na stabilną z racji potwierdzenia przez państwo francuskie zobowiązań wsparcia dla FT.

11 W dniu 2 października 2002 r. mianowano nowego prezesa-dyrektora generalnego FT. Komunikat prasowy podający do wiadomości tę nominację zasadniczo potwierdził oświadczenie zawarte w komunikacie prasowym z dnia 13 września 2002 r., o którym mowa w pkt 9 niniejszego wyroku.

12 W dniu 4 grudnia 2002 r. w czasie posiedzenia rady nadzorczej FT nowe kierownictwo FT przedstawiło plan działania zatytułowany „Ambition France Télécom 2005” (zwany dalej „planem Ambition 2005”), zmierzający zasadniczo do zrównoważenia bilansu FT poprzez zasilenie środków własnych w wysokości 15 mld EUR.

13 Prezentacji planu Ambition 2005 towarzyszył komunikat prasowy ministra gospodarki, finansów i przemysłu z dnia 4 grudnia 2002 r. (zwany dalej „zapowiedzią z dnia 4 grudnia 2002 r.”), który ma następującą treść:

„Minister gospodarki [...] potwierdza wsparcie państwa [francuskiego] dla planu działania zatwierdzonego przez radę nadzorczą [FT] w dniu 4 grudnia [2002 r.]. 1) Grupa [FT] stanowi zwartą jednostkę przemysłową osiągnęła świetne wyniki. Jednak [FT] musi obecnie stawić czoła niezrównoważonej strukturze finansowej, zapotrzebowaniu na środki własne i przedterminowe refinansowanie. Sytuacja ta wynika z niepowodzenia dawnych inwestycji, które przeprowadzonych i realizowanych na granicy punktu «bałki» finansowej, oraz – bardziej ogólnie – ze zmiany sytuacji rynkowej. Brak możliwości dla [FT] finansowania swego rozwoju w inny sposób niż poprzez zadłużenie pogorszy tę sytuację. 2) Państwo [francuskie], akcjonariusz większościowy, zwróciło się do nowego kierownictwa o przywrócenie równowagi finansowej [FT] przy zachowaniu integralności grupy [...]. 3) Zważywszy na plan działania opracowany przez kierownictwo i na perspektywę zwrotu z inwestycji, państwo [francuskie] weźmie udział w zasileniu środków własnych w wysokości 15 mld EUR proporcjonalnie do swojego udziału w kapitale, czyli poprzez zainwestowanie 9 mld EUR. [Francuskie] państwo akcjonariusz zamierza w ten sposób postąpić w charakterze rozwądnego inwestora. Do [FT] należy będzie określenie zasad i dokładnych terminów dotyczących zasilenia jej środków własnych. Rząd [francuski] chce, aby ta operacja przebiegała ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji akcjonariuszy indywidualnych oraz akcjonariatu pracowniczego [FT]. Aby stworzyć [FT] możliwość rozpoczęcia operacji rynkowej w najbardziej odpowiednim momencie, państwo [francuskie] jest gotowe antycypować swój udział w zasileniu środków własnych poprzez oddanie do dyspozycji [FT] tymczasowej pożyczki akcjonariusza, odpłatnej na warunkach rynkowych. 4) Na rzecz [Entreprise de recherches et d'activités pétrolières (ERAP), zwanego dalej „ERAP”], państwowego przedsiębiorstwa przemysłowo-handlowego, przeniesiony zostanie cały udział państwa [francuskiego] w [FT]. Aby sfinansować udział państwa [francuskiego] w zasileniu środków własnych [FT], ERAP zadłuży się na rynkach finansowych”.

14 W dniach 11 i 12 grudnia 2002 r. FT ogłosiła dwie kolejne emisje obligacji na łączną kwotę 2,9 mld EUR.

15 W dniu 17 grudnia 2002 r. S & P wyjaśnił, że od lipca 2002 r. wsparcie państwa francuskiego było jednym z kluczowych czynników wpływających na utrzymanie ratingu FT na pewnym poziomie inwestycyjnym oraz że dotycząca pożyczki akcjonariusza zapowiedź państwa francuskiego i zobowiązanie do subskrypcji, proporcjonalnie do jego udziału w kapitale FT, w ramach operacji rekapitalizacji sięgającej 15 mld EUR potwierdziły to wsparcie.

16 W dniu 20 grudnia 2002 r. ERAP przekazał FT parafowany i podpisany projekt umowy pożyczki akcjonariusza (zwany dalej „ofertą pożyczki akcjonariusza”). FT nie podpisał tego projektu umowy i oferta pożyczki akcjonariusza nigdy nie została wykonana.

17 W dniu 15 stycznia 2003 r. FT zaciągnęło pożyczki w formie emisji obligacji na łączną kwotę 5,5 mld EUR. Owe pożyczki obligacyjne nie miały pokrycia w postaci zabezpieczenia lub gwarancji państwowej. W dniu 10 lutego 2003 r. FT odnowiło cztery przypadające do zapłaty kredyty konsorcjalnego w wysokości 15 mld EUR.

18 W dniu 4 marca 2003 r. operacja zasilenia środków w ramach przewidziana w planie Ambition 2005 została rozpoczęta. W dniu 24 marca 2003 r. FT dokonało podwyższenia kapitału o 15 mld EUR. Państwo francuskie uczestniczyło w tej operacji w wysokości 9 mld EUR proporcjonalnie do swego udziału w kapitale FT. Operacja ta została zakończona w dniu 11 kwietnia 2003 r.

19 FT zamknęło rok obrotowy 2002 stratą w wysokości około 21 mld EUR i dużym deficytem pieniężnym netto sięgającym prawie 68 mld EUR. Sprawozdanie finansowe za rok obrotowy 2002 opublikowane przez FT w dniu 5 marca 2003 r. wskazywało na wzrost obrotów o 8,4%, wyniku eksploatacyjnego przed amortyzacją o 21,1% i wyniku eksploatacyjnego o 30,9%. W dniu 14 kwietnia 2003 r. państwo francuskie posiadało 58,9% kapitału FT, z czego 28,6% za pośrednictwem ERAP.

Postępowanie administracyjne i sporna decyzja

20 W dniu 4 grudnia 2002 r. Republika Francuska zgłosiła Komisji środki finansowe przewidziane w planie Ambition 2005, w tym ofertę pożyczki akcjonariusza.

21 W dniu 22 stycznia 2003 r. spółki Bouygues, dwie spółki prawa francuskiego, łącznie z Bouygues Télécom SA, która prowadzi działalność na francuskim rynku telefonii ruchomej, złożyły do Komisji skargę w sprawie w szczególności dwóch przypadków pomocy rzekomo przyznanej przez państwo francuskie FT wskutek po pierwsze, publicznych oświadczeń złożonych przez władze francuskie na rzecz FT od lipca 2002 r. (zwanych dalej „oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r.”), a po drugie zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r. inwestycji państwa francuskiego w wysokości 9 mld EUR.

22 W dniu 12 marca 2003 r. decyzja Komisji o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego zgodnie z art. 88 ust. 2 WE w przedmiocie w szczególności środków podjętych przez państwo wobec tego przedsięwzięcia w celu wsparcia FT (zwana dalej „decyzją o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego”) została opublikowana w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* (Dz.U. C 57, s. 5).

23 W dniu 3 sierpnia 2004 r. Komisja doroczyła władzom francuskim sporną decyzję. Artykuł 1 tej decyzji stanowi, że „kredyt akcjonariusza udzielony [pożyczka akcjonariusza udzielona] w grudniu 2002 r. przez [Republikę Francuską] na rzecz [FT] w formie linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, osadzony[-a] w kontekście deklaracji [...] od lipca 2002 r., stanowi pomoc państwa niezgodną z zasadami wspólnego rynku”. Zgodnie z art. 2 tej decyzji „pomoc, o której mowa w art.

1, nie może stanowić przedmiotu windykacji [odzyskania]”.

24 W motywach 17–26 owej decyzji Komisja stwierdziła, że od czerwca 2002 r. sytuacja finansowa FT charakteryzowana była poważnymi problemami strukturalnymi i niezrównoważonym bilansem. Z motywu 37 tej decyzji wynika, że w chwili złożenia oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. agencje ratingowe S & P i Moody's były gotowe obniżyć rating długu FT do poziomu obligacji spekulacyjnej („junk bond”).

25 W motywie 39 spornej decyzji Komisja uznała zatem, że w lipcu 2002 r. FT dotknął kryzys zaufania groźny uniemożliwieniem rozwoju i refinansowania i stworzeniem ryzyka dla płynności FT w 2003 r. Komisja sprecyzowała w szczególności w motywach 212, 222 tej decyzji, iż zważywszy na komunikaty prasowe w językach francuskich z dnia 13 września 2002 r. i z dnia 2 października 2002 r., agencje ratingowe Moody's i S & P zmieniły swoje oceny dotyczące zarządzania zadłużeniem FT i zwróciły uwagę na wzrost zaufania na rynku.

26 W motywach 185–187 spornej decyzji Komisja stwierdziła, że uwagi podjęte w grudniu 2002 r., które stanowiły przedmiot zawiadomienia, zostały poprzedzone w szczególności oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r. i uznała, iż oświadczenia te miały wpływ na postrzeganie sytuacji FT przez rynki oraz podmioty gospodarcze w grudniu 2002 r. Komisja stwierdziła, że owe oświadczenia i zgłoszone uwagi można zatem analizować jako całość.

27 W motywach 188, 189 oraz 203–219 owej decyzji instytucja ta sprecyzowała, że, według niej oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. niewątpliwie wywarło wpływ na rynki i dostarczyło korzyści gospodarczej FT. Jednak po przeprowadzeniu analizy licznych argumentów prawnych uznała ona, że nie dysponuje wystarczającymi dowodami umożliwiającymi jej wykazanie, iż oświadczenie to mogło przynajmniej potencjalnie zaangażować zasoby państwowe.

28 Natomiast w motywach 194–196 spornej decyzji Komisja stwierdziła, że oferta pożyczki akcjonariusza przyznaje korzyść na rzecz FT i potencjalnie zaangażowała zasoby państwa. Z jednej strony bowiem oferta ta zdaniem Komisji umożliwia FT zwiększenie środków finansowych i upewnienie rynku co do zdolności FT sprostania płatnościom. Z drugiej strony dodatkowe potencjalne obciążenie zasobów państwowych zostało stworzone w efekcie zapowiedzi udostępnienia pożyczki akcjonariusza sprzecznej ze spełnieniem warunków wstępnych takiego udostępnienia, stworzenia na rynku wrażenia, iż pożyczka ta została rzeczywiście udostępniona, i wreszcie przesłania oferty pożyczki akcjonariusza.

29 W motywach 197–201 owej decyzji Komisja również uznała, że w konkurencyjnym sektorze telekomunikacji, takie korzyści, jakie osiągnęła FT, zakłócają lub grożą zakłóceniem konkurencji w szczególnie istotny sposób i mogły one wpłynąć na wymiany handlowe między państwami członkowskimi.

30 W motywach 203–256 spornej decyzji Komisja stwierdziła, że w świetle wpływu na rynek w szczególności oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. zgłoszone uwagi nie spełniają ani kryterium rozwoju inwestora prywatnego w gospodarce rynkowej, ani kryteriów pomocy wspomaganie lub restrukturyzacji przedsiębiorstw przeżywających trudności. Komisja stwierdziła zatem, że rozpatrywane uwagi stanowią pomoc państwa niezgodną ze wspólnym rynkiem.

31 Jednak, uznając, że nie można dokładnie ocenić wpływu tej pomocy i że ogólna analiza elementów owej pomocy innych niż oferta pożyczki akcjonariusza z punktu widzenia ich zgodności z regułami pomocy państwa, była nowa, Komisja stwierdziła w motywach 257–264 owej decyzji, że poszanowanie prawa do obrony i zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań sprzeciwiają się jej odzyskaniu.

Postępowanie przed Sędem i zaskarżony wyrok

- 32 W skargach wniesionych do Sądu Republika Francuska, FT i spółki Bouygues wniosły o stwierdzenie nieważności spornej decyzji a Association française des opérateurs de réseaux et services de télécommunications (francuskie stowarzyszenie operatorów sieci i usług telekomunikacyjnych, AFORS Télécom) o stwierdzenie czystej nieważności tej decyzji.
- 33 Na poparcie ich podania stwierdzenia nieważności art. 1 spornej decyzji Republika Francuska i FT podniosły w szczególności zarzut drugi oparty na naruszeniach prawa przy stosowaniu pojęcia pomocy państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE do zgłoszonych środków i zarzut trzeci oparty na oczywistych brzydactwach w ocenie treści lub domniemywanych skutków oświadczeń z ogłoszonych od lipca 2002 r.
- 34 Na poparcie ich podania stwierdzenia nieważności art. 1 spornej decyzji ze względu na to, że Komisja odmówiła uznania oświadczeń z ogłoszonych od lipca 2002 r., rozpatrywanych oddzielnie lub łącznie, za pomoc państwa, spółki Bouygues podniosły zarzut pierwszy oparty na naruszeniu art. 87 ust. 1 WE oraz zarzut drugi oparty na wewnętrznym i niedostatecznym uzasadnieniu niezgodnym z art. 253 WE.
- 35 W zaskarżonym wyroku Sąd zbadał owe zarzuty łącznie w zakresie, w jakim dotyczą pojęcia pomocy państwa.
- 36 W pkt 126–133 owego wyroku Sąd w szczególności oddalił argumentację Komisji, zgodnie z którą podanie spółek Bouygues stwierdzenia nieważności art. 1 spornej decyzji ze względu na to, że Komisja odmówiła uznania oświadczeń z ogłoszonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa, jest niedopuszczalny, zważywszy na brak interesu prawnego, gdyż te spółki nie kwestionują wyjątkowo uzasadnienia spornej decyzji i nie mogą czerpać dodatkowej korzyści ze stwierdzenia, że oświadczenia z ogłoszone od lipca 2002 r. również stanowią pomoc państwa.
- 37 Co do istoty Sąd zaznaczył w pkt 215 zaskarżonego wyroku, że, aby można było uznać środek za pomoc państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, w szczególności winien on implikować korzyść, która może przybrać różne formy, wynikającą w sposób bezpośredni lub pośredni z zasobów państwowych.
- 38 W pkt 262 owego wyroku Sąd wyjaśnił, że istnieje wymóg związku między określoną korzyścią a zaangażowaniem zasobów państwowych, ponieważ wspomniana korzyść powinna być ściśle związana z odpowiadającym jej obciążeniem, jakiemu podlega budżet państwa, lub z powstaniem – na podstawie prawnie wiążących zobowiązań podjętych przez państwo – dostatecznie konkretnego ryzyka gospodarczego dla tego budżetu.
- 39 W pkt 231 zaskarżonego wyroku Sąd zdefiniował pojęcie korzyści jako oznaczające, że interwencja państwa musi prowadzić do poprawy sytuacji ekonomicznej lub finansowej.
- 40 W niniejszej sprawie Sąd orzekł w pkt 259 zaskarżonego wyroku, że Komisja wykazała, iż rozpatrywane w całości oświadczenia z ogłoszone od lipca 2002 r., wzięte łącznie dokonanym w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi, przysporzyły FT korzyści w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.
- 41 Natomiast w pkt 257 owego wyroku Sąd orzekł, że Komisja nie wykazała istnienia dodatkowej i odrębnej korzyści wynikającej z oferty pożyczki akcjonariusza, której przesłanie w dniu 20 grudnia 2002 r. nie zostało podane do wiadomości publicznej, z uwagi na okoliczności, że oświadczenia z ogłoszone od lipca 2002 r., a w szczególności dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi, przyznały FT możliwość refinansowania jego zadłużenia w wysokości 9 mld EUR na

warunkach obowiązyjących wówczas na rynku obligacyjnym.

42 Następnie Sąd zajęł się kwestią, czy wskazana przez Komisję korzyść wynika z zasobów państwowych.

43 W tym względzie w pkt 269–289 zaskarżonego wyroku Sąd w szczególności stwierdził, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie mogły być uznane za gwarancje lub być interpretowane jako narażające francuskie zasoby państwowe na ryzyko polegające na przeniesieniu zasobów państwowych i oddaliżenie spółek Bouygues stwierdzenia nieważności art. 1 spornej decyzji ze względu na to, że Komisja odmówiła uznania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa.

44 W odniesieniu do dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi Sąd uznał w pkt 293 zaskarżonego wyroku, że ani Komisja, ani spółki Bouygues nie twierdziły, iż ta zapowiedź implikowała sama w sobie wystarczająco precyzyjne, kategoryczne i bezwarunkowe zobowiązanie, pozwalające stwierdzić istnienie przeniesienia zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE. Co więcej, w pkt 294–298 owego wyroku Sąd uznał, że Komisja nie wykazała, że dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź implikowała przeniesienie zasobów państwowych.

45 Co się tyczy oferty pożyczki akcjonariusza Sąd stwierdził w pkt 299 zaskarżonego wyroku, że, ponieważ Komisja nie wykazała w wystarczający sposób korzyści wynikającej z oferty pożyczki akcjonariusza, tym bardziej Sąd nie może stwierdzić istnienia przeniesienia zasobów państwowych związanego z tą korzyścią.

46 W pkt 302–309 zaskarżonego wyroku Sąd zbadał następnie, czy Komisja mogła jednak stwierdzić, na podstawie ogólnego badania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. rzeczywiście z dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi oferty pożyczki akcjonariusza, istnienie korzyści gospodarczej wynikającej z zasobów państwowych.

47 W tym względzie z jednej strony Sąd uznał w pkt 304 owego wyroku, że, ponieważ oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie zawierają antycypacji szczególnego wsparcia finansowego podobnego do wsparcia, które zostało w końcu skonkretyzowane w grudniu 2002 r., dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź stanowiła istotne przerwanie następstwa zdarzeń, które doprowadziły do refinansowania FT.

48 Z drugiej strony Sąd orzekł w pkt 309 zaskarżonego wyroku, że, nawet jeżeli Komisja mogła uwzględnić wszystkie zdarzenia, które poprzedziły dokonanie w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi, by określić korzyść wynikającą z przywrócenia zaufania rynków finansowych i polepszenia warunków refinansowania FT, korzyść ta „nie prowadzi w zamian do odpowiedniego uszczuplenia budżetu państwowego lub wystąpienia wystarczająco [dostatecznie] konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążenia dla tego budżetu. W szczególności ta korzyść jest odrębna od korzyści, jak projekt [oferta] pożyczki akcjonariusza [...] może implikować i jakiej Komisja nie wykazała dostatecznie w zaskarżonej [spornej] decyzji”.

49 W konsekwencji Sąd orzekł w pkt 310 zaskarżonego wyroku, że Komisja naruszyła pojęcie pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, uznając, iż oferta pożyczki akcjonariusza, rozpatrywana w kontekście oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., przysparzała FT korzyści, która wynikała z przeniesienia zasobów państwowych, i stwierdziła nieważność art. 1 spornej decyzji.

Postępowanie przed Trybunałem

50 Pismem zlozonym w sekretariacie Trybunału w dniu 20 grudnia 2010 r. Republika Federalna Niemiec wniosła o dopuszczenie do spraw C-399/10 P i C-401/10 P w charakterze interwenienta w celu poparcia prawa Republiki Francuskiej.

51 Postanowieniami z dnia 28 lutego 2011 r. prezes Trybunału dopuścił interwencję Republiki Federalnej Niemiec w sprawach C-399/10 P i C-401/10 P.

52 Postanowieniem z dnia 8 września 2011 r. połączył on obie sprawy do celów przeprowadzenia rozprawy oraz wydania wyroku.

Wskazania stron

53 Spółki Bouygues wnoszą do Trybunału o:

- uchylenie zaskarżonego wyroku;
- orzeczenie co do istoty i stwierdzenie nieważności art. 1 spornej decyzji w zakresie, w jakim Komisja nie uznała za pomoc państwa oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. i stwierdzenie nieważności art. 2 tej decyzji w zakresie, w jakim nie zobowiązuje Republiki Francuskiej do odzyskania ustalonej pomocy od FT;
- tytułem ewentualnym, gdyby Trybunał uznał, że stan postępowania nie pozwala na wydanie orzeczenia, skierowanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd, oraz
- obciążenie Komisji, FT, Republiki Francuskiej i Republiki Federalnej Niemiec kosztami postępowania.

54 Komisja wnosi do Trybunału o:

- uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie, w jakim Sąd stwierdził nieważność art. 1 spornej decyzji i obciążenie Komisji własnymi kosztami oraz kosztami poniesionymi przez Republikę Francuską i przez FT;
- skierowanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd, i
- orzeczenie, że rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

55 FT wnosi do Trybunału o:

- oddalenie odwołań;
- a jeżeli tak się nie stanie – skierowanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd;
- uwzględnienie, na wypadek, gdyby Trybunał uchylił zaskarżony wyrok bez przekazywania sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd, w całości lub w części, prawa FT przedstawionych w pierwszej instancji oraz
- obciążenie spółek Bouygues i Komisji kosztami postępowania.

56 Republika Francuska wnosi do Trybunału o:

- oddalenie odwołań;

- a jeżeli tak się nie stanie – skierowanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd;
- na wypadek, gdyby Trybunał odmówił skierowania sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd – uwzględnienie w całości lub w części jej żądań przedstawionych w pierwszej instancji oraz
- obciążenie spółek Bouygues i Komisji kosztami postępowania.

57 Republika Federalna Niemiec występuje w charakterze interwenienta na poparcie żądań Republiki Francuskiej i wnosi do Trybunału o obciążenie spółek Bouygues i Komisji kosztami postępowania poniesionymi przez Republikę Federalną Niemiec.

W przedmiocie odwołań

58 Spółki Bouygues podnoszą dwa zarzuty na poparcie ich odwołań.

59 W tym względzie należy przypomnieć, że w postępowaniu przed Sądem spółki Bouygues z jednej strony wniosły skargę o stwierdzenie nieważności art. 1 spornej decyzji ze względu na to, że Komisja odmówiła uznania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa, oraz o stwierdzenie nieważności art. 2 tej decyzji (sprawa T-450/04), a także z drugiej strony przystąpiły do sprawy w charakterze interwenientów popierających żądania Komisji w ramach wniesionej przez FT skargi o stwierdzenie nieważności tej decyzji (sprawa T-444/04).

60 W zaskarżonym wyroku Sąd, po pierwsze, uznał za dopuszczalne, ale oddalił jako bezzasadne żądanie spółek Bouygues stwierdzenia nieważności art. 1 spornej decyzji ze względu na to, że Komisja odmówiła uznania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa (sprawa T-450/04), następnie uznał za dopuszczalne i zasadne żądanie FT stwierdzenia nieważności całego art. 1 owej decyzji (sprawa T-444/04) i wreszcie orzekł, że w tych okolicznościach nie ma potrzeby orzeczenia w szczególności w przedmiocie żądania spółek Bouygues stwierdzenia nieważności art. 2 tej decyzji.

61 Pierwszy zarzut odwołań spółek Bouygues odnosi się zatem do oceny dokonanej przez Sąd w sprawie T-450/04 i dotyczy błędów, jakie popełnił Sąd, oddalając argumentację tych spółek mającą na celu wykazanie, że Komisja naruszyła prawo, nie uznając oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa.

62 Zarzut drugi odnosi się do oceny dokonanej przez Sąd w sprawie T-444/04 i dotyczy naruszenia prawa, jakie miało popełnić Sąd, uchylając sporną decyzję ze względu na to, że uznaje ona za pomoc państwa dokonany w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź i ofertę pożyczki akcjonariusza rozpatrywane łącznie. Zarzut ten dzieli się na dwie części, z których pierwsza opiera się na naruszeniu prawa dotyczącego koniecznego związku pomiędzy przyznaniem korzyści a zaangażowaniem zasobów państwowych oraz druga na naruszeniu prawa dotyczącego kwestii, czy oferta pożyczki akcjonariusza przysporzyła korzyści na rzecz FT.

63 Komisja opiera swe odwołanie na trzech zarzutach, z których pierwszy dotyczy wewnętrżnie sprzecznego uzasadnienia zaskarżonego wyroku.

64 Zarzut drugi dotyczy naruszenia prawa, jakich miało dopuścić się Sąd, uchylając sporną decyzję ze względu na to, że uznaje ona za pomoc państwa dokonany w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź i ofertę pożyczki akcjonariusza rozpatrywane łącznie. Zarzut ten dzieli się na cztery części, z których pierwsza opiera się na naruszeniu prawa dotyczącego koniecznego związku pomiędzy przyznaniem korzyści a zaangażowaniem zasobów państwowych, druga na naruszeniu prawa dotyczącego zaangażowania zasobów państwowych wskutek dokonanej w dniu 4 grudnia

2002 r. zapowiedzi i oferty po?yczki akcjonariusza, rozpatrywanych ??cznie, trzecia na naruszeniu prawa dotycz?cym analizy korzy?ci na rzecz FT wynikaj?cym z nieuwzgl?dnienia zastosowania przez Komisj? kryterium rozwa?nego inwestora prywatnego oraz czwarta na naruszeniu zakresu swobodnego uznania przys?uguj?cego Komisji, gdy dokonuje ona z?o?onych analiz ekonomicznych.

65 Zarzut trzeci opiera si? na b??dnej interpretacji i przeinaczeniu spornej decyzji.

66 W pierwszej kolejno?ci nale?y zbada? zarzut pierwszy spó?ek Bouygues dotycz?cy uznania za pomoc pa?stwa o?wiadcze? z?o?onych od lipca 2002 r., a w drugiej kolejno?ci ??cznie cz??? pierwsz? drugiego zarzutu spó?ek Bouygues i cz??? pierwsz? drugiego zarzutu Komisji, oparte na naruszeniach prawa dotycz?cych uznania za pomoc pa?stwa dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi i oferty po?yczki akcjonariusza, rozpatrywanych ??cznie.

W przedmiocie zarzutu pierwszego spó?ek Bouygues dotycz?cego uznania za pomoc pa?stwa o?wiadcze? z?o?onych od lipca 2002 r.

67 Pierwszy zarzut odwo?ania spó?ek Bouygues oparty jest na zbyt w?skiej wyk?adni poj?cia pomocy pa?stwa, na przeinaczeniu prawa francuskiego i na b??dnej kwalifikacji prawnej okoliczno?ci faktycznych, których rzekomo dokona? S?d, oddalaj?c argumentacj? spó?ek Bouygues maj?c? na celu wykazanie, ?e Komisja naruszy?a prawo, odmawiaj?c uznania o?wiadcze? z?o?onych od lipca 2002 r. za pomoc pa?stwa.

68 W tym wzgl?dzie nale?y przypomnie?, ?e w sprawie T-450/04 spó?ki Bouygues wnios?y w szczeg?lno?ci o stwierdzenie niewa?no?ci art. 1 spornej decyzji w zakresie, w jakim odrzuca on w sposób dorozumiany podnoszonej zarówno w z?o?onej przez nie w dniu 22 stycznia 2003 r. skardze z?o?onej do Komisji, jak równie? w post?powaniu administracyjnym ich argumentacji, zgodnie z któr? o?wiadczenia z?o?one od lipca 2002 r. stanowi? same w sobie pomoc pa?stwa.

69 W pkt 36, 43 niniejszego wyroku wskazano, co tak?e z pkt 133, 325 zaskar?onego wyroku wynika, ?e S?d uzna? to ??danie za dopuszczalne, ale oddali? je jako bezzasadne.

70 W tym wzgl?dzie nale?y stwierdzi? przede wszystkim, ?e w szczeg?lno?ci z zawartego w motywach 39–57 decyzji o wszcz?ciu formalnego post?powania wyja?niaj?cego szczeg?owego opisu rozpatrywanych ?rodków wynika, ?e decyzja ta dotyczy wy??cznie zg?oszonych ?rodków i ?e zatem Komisja nie wezwa?a zainteresowanych stron w drodze tej decyzji do przedstawienia uwag dotycz?cych kwestii, czy o?wiadczenia z?o?one od lipca 2002 r. stanowi? same w sobie pomoc pa?stwa.

71 Zgodnie za? z art. 4 ust. 4, art. 6 ust. 1 i art. 13 ust. 1 rozporz?dzenia Rady (WE) nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiaj?cego szczeg?owe zasady stosowania art. [88 WE] (Dz.U. L 83, s. 1), taka decyzja i takie wezwanie s? wymagane zarówno w celu okre?lenia przedmiotu post?powania administracyjnego, jak i w celu zapewnienia przekazania Komisji mo?liwie najbardziej wyczerpuj?cych informacji.

72 A zatem, poniewa? Komisja nie przyj??a ?adnej dodatkowej decyzji mog?cej rozszerzy? przedmiot post?powania administracyjnego, które doprowadzi?o do wydania spornej decyzji, na kwesti?, czy o?wiadczenia z?o?one od lipca 2002 r. stanowi? same w sobie pomoc pa?stwa, wynika z tego, ?e instytucja ta nie uwzgl?dni?a w drodze decyzji o wszcz?ciu formalnego post?powania wyja?niaj?cego tego elementu z?o?onej do Komisji w dniu 22 stycznia 2003 r. skargi spó?ek Bouygues.

73 Nast?pnie z motywu 185 spornej decyzji wynika, ?e jej przedmiot dotyczy po?yczki

akcjonariusza, który zgłoszono Komisji, i że oświadczenia z 2002 r. nie zostały uwzględnione w zakresie, w jakim są one obiektywnie istotne dla oceny owej pomocy. Komisja zbadała zatem owe oświadczenia tylko w zakresie, w jakim tworzą one kontekst tego ostatniego wniosku.

74 Ponadto Komisja podniosła w motywach 188, 189, 218 i 219 spornej decyzji, że nie dysponuje wystarczającymi dowodami umożliwiającymi zajęcie stanowiska w kwestii, czy owe oświadczenia stanowią same w sobie pomoc państwa.

75 Wreszcie z art. 1 spornej decyzji wynika, iż porzeczono na uznaniu w niej pomocy akcjonariusza za pomoc państwa niezgodną ze wspólnym rynkiem i że wskazano w niej oświadczenia z 2002 r. jedynie jako tworzące kontekst ustalonej pomocy.

76 W tych okolicznościach należy orzec, że w spornej decyzji Komisja nie zajęła stanowiska w przedmiocie złożonych do niej skarg spółek Bouygues w zakresie, w jakim spółki te twierdzą, iż oświadczenia z 2002 r. stanowią same w sobie pomoc państwa.

77 Z powyższego wynika, że Sąd naruszył prawo, orzekając w pkt 128, 131 zaskarżonego wyroku, że art. 1 spornej decyzji zawiera odmowę Komisji uznania oświadczeń z 2002 r. za pomoc państwa. Niezajęcie stanowiska przez Komisję odnośnie do uznania tych oświadczeń jako takich za pomoc państwa, wskutek skargi złożonej do Komisji przez spółki Bouygues nie może bowiem być zrównane z decyzją oddalenia tych podmiotów składających skargę do Komisji.

78 Sąd dokonał zatem oceny kwestii, co do których Komisja jeszcze się nie wypowiedziała, i dokonał pomieszczenia poszczególnych etapów postępowania administracyjnego i sądowego, które jest niezgodne z zasadami podziału kompetencji między Komisję a Trybunał oraz z systemem środków odwoławczych przewidzianych w traktacie FUE, jak też z wymogami prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości (zob. podobnie wyrok z dnia 11 listopada 1981 r. w sprawie 60/81 IBM przeciwko Komisji, Rec. s. 2639, pkt 20).

79 Pierwszy zarzut odwołania dotyczący naruszenia prawa, jakie miało popełnić Sąd, dokonując oceny zgodności z prawem rzekomej odmowy Komisji uznania oświadczeń z 2002 r. za pomoc państwa, jest zatem nieistotny dla sprawy.

W przedmiocie czwartej pierwszej drugiego zarzutu spółek Bouygues i czwartej pierwszej drugiego zarzutu Komisji, opartych na naruszeniach prawa dotyczących uznania za pomoc państwa dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi i oferty pomocy akcjonariusza, rozpatrywanych łącznie

Argumentacja stron

80 W pierwszej kolejności spółki Bouygues i Komisja twierdzą, że Sąd celem stwierdzenia istnienia pomocy państwa niesłusznie wymagał powiązania, ścisłego związku, równoważności i zgodności między określonymi korzyściami a zaangażowaniem zasobów państwowych. Z orzecznictwa wynika bowiem, iż ów związek może być pośredni i że taka równoważność lub zgodność nie jest wymagana.

81 W drugiej kolejności spółki Bouygues i Komisja uznają, że sposób, w jaki Sąd postrzegając ten związek, narusza zasadę, zgodnie z którą art. 107 ust. 1 TFUE nie dokonuje rozróżnienia interwencji państwa według przyczyn lub celów, lecz definiuje je ze względu na ich skutki. Zdaniem spółki Bouygues wobec szeregu środków wpisujących się w tę samą strategię interwencji na rzecz przedsiębiorstwa, tak jak w niniejszej sprawie, związek zależny między

korzyści i użyciem zasobów państwowych należy oceniać całościowo przy uwzględnieniu interwencji państwa w swej jedności i ciągłości.

82 Komisja precyzuje, że środki mające ze sobą ścisły związek, które, rozpatrywane z osobna mogły uniknąć kontroli pomocy państwa, podczas gdy skutkiem znaczącym zakłóceniem konkurencji, powinny być zbadane łącznie. Zdaniem Komisji pożyteczka akcjonariusza, rozważana w kontekście stworzonym przez oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowi zatem pomoc państwa.

83 FT i Republika Francuska podnoszą przede wszystkim, że pojęcie pomocy państwa wymaga wystarczająco ścisłego związku zależności pomiędzy korzyściami dla przedsiębiorstwa a obciążeniem finansowym dla państwa. Precyzują one, że zgodnie z orzecznictwem ciężej finansowy dochód przedsiębiorstw, pociągający za sobą zmniejszenie wpływów podatkowych państwa nie wykazuje takiego związku, podczas gdy rezygnacja przez państwo z dochodów podatkowych, które zostałyby w przeciwnym razie pobrane, wykazuje taki związek, jeżeli pośrednio korzyść została przysporzona niektórym przedsiębiorstwom.

84 Ponadto Republika Francuska uważa, że zaangażowanie zasobów państwowych powinno być przyczyną a nie konsekwencją korzyści. Komisja zaś dokonała odwrócenia tego rozumowania.

85 Republika Federalna Niemiec dodaje, że niniejsza sprawa dotyczy „skutków ubocznych” oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., które nie mogą powodować obciążenia dla budżetu państwa. Ponadto, jeżeli korzyść niepowodująca żadnego obciążenia dla budżetu państwa może zakłócić konkurencję, nie oznaczałoby to jej zdaniem, iż taki środek podlegałby kontroli pomocy państwa. Rozszerzająca wykładnia kryterium zaangażowania zasobów państwowych wspierana przez Komisję i spółki Bouygues poddaje bowiem kontroli pomocy państwa liczne oświadczenia, takie, jak oświadczenia państw członkowskich podczas kryzysu w 2008 r.

86 Następnie zdaniem FT i Republiki Francuskiej Sąd nie wymaga, aby korzyść odpowiadała kwocie środków udostępnionych przez państwo. Sąd wymaga tylko wzajemnego związku między korzyściami a obciążeniem finansowym dla budżetu państwa w taki sposób, że korzyść powinna wynikać z takiego obciążenia. Sąd dopuścił, że zaangażowanie zasobów państwowych może wynikać z wystąpienia dostatecznie konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążenia dla tego budżetu, lecz służyć próbować wskazać istnienie prawnie wiążących zobowiązań.

87 Wreszcie FT podnosi, że zasada, zgodnie z którą art. 107 ust. 1 TFUE definiuje interwencje państwa na podstawie ich skutków, nie zwalnia Komisji z obowiązku dokądnego wskazania korzyści, którą osiągnęło przedsiębiorstwo, i zbadania, czy wynika ona z zasobów państwowych. Komisja nie mogła zatem na podstawie ogólnego badania przypisać oświadczeniom złożonym od lipca 2002 r. zasobów państwowych potencjalnie zaangażowanych w drodze odmiennego i późniejszego środka, a mianowicie przesłania oferty pożyteczki akcjonariusza.

88 Ponadto Republika Francuska podnosi, że Sąd przeprowadził w pkt 301–310 zaskarżonego wyroku ogólną analizę oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. i oferty pożyteczki akcjonariusza, oraz uważa, że Sąd służyć uznał brak związku zależności między określonymi korzyściami a zaangażowaniem zasobów państwowych.

Ocena Trybunału

89 Spółki Bouygues i Komisja zarzucają zasadniczo Sądowi, że naruszył prawo, wprowadzając celem stwierdzenia istnienia pomocy państwa wymóg ścisłego związku między, z jednej strony, korzyściami podlegającymi odrębnemu określeniu w odniesieniu do dokonanej w dniu 4

grudnia 2002 r. zapowiedzi i w odniesieniu do oferty pożyczki akcjonariusza a także z drugiej strony zaangażowaniem zasobów równoważnych i odpowiadających jednej z tak określonych korzyści.

90 W pkt 40, 41 niniejszego wyroku wskazano, że Sąd orzekł, iż przysporzenie korzyści FT zostało wykazane w odniesieniu do dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi, lecz istnienia dodatkowej i odrębnej korzyści wynikającej z oferty pożyczki akcjonariusza nie wykazano.

91 W pkt 262 zaskarżonego wyroku Sąd orzekł, iż z orzecznictwa wynika, że tak określona korzyść „powinna wynikać z przeniesienia zasobów państwowych” oraz, iż ów „wymóg istnienia związku między określonymi korzyściami a zaangażowaniem zasobów państwowych zakłada zasadniczo, że wspomniana korzyść jest ściśle związana z odpowiadającym jej obciążeniem, jakiemu podlega budżet państwa, lub z powstaniem – na podstawie prawnie wiążących zobowiązań podjętych przez państwo – dostatecznie konkretnego ryzyka gospodarczego dla tego budżetu”.

92 W pkt 293–298 zaskarżonego wyroku Sąd przeprowadził indywidualne badanie dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi. W szczególności w pkt 293–295 tego wyroku uznał on, że zadaniem Sądu nie jest sprawdzenie, czy ta zapowiedź implikowała w świetle francuskiego prawa administracyjnego lub cywilnego przeniesienie zasobów państwowych, ponieważ ani Komisja, ani spółki Bouygues nie podniosły w tym względzie takiego argumentu lub nie przedstawiły stosownych dowodów.

93 W pkt 296 zaskarżonego wyroku Sąd dodał, że w „każdym razie przeniesienie zasobów państwowych wynikające z [omawianej] zapowiedzi [...] mogłoby odpowiadać jedynie korzyści polegającej na otwarciu linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, która została tam wyraźnie przewidziana” i że „ta korzyść jest odrębna od korzyści wynikających z oświadczeń z 7 lipca 2002 r., stwierdzonej w” spornej decyzji.

94 W pkt 297 zaskarżonego wyroku Sąd wyjaśnił, że „wymóg istnienia związku między określonymi korzyściami a przeniesieniem zasobów państwowych zakłada, że wspomniana korzyść odpowiada równoważnemu obciążeniu, jakiemu podlega budżet państwa [...]. Nie ma to jednak miejsca w niniejszej sprawie, jeżeli chodzi o związek między korzyściami [...], która wynika z oświadczeń z 7 lipca 2002 r. a domniemywanym przeniesieniem zasobów publicznych polegającym na otwarciu linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, omówionej w ramach dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi [...]”.

95 W odniesieniu do oferty pożyczki akcjonariusza Sąd uznał w pkt 299 zaskarżonego wyroku, że, ponieważ Komisja nie wykazała w wystarczający sposób korzyści z niej wynikających, tym bardziej Sąd nie może stwierdzić istnienia przeniesienia zasobów państwowych związanego z tą korzyścią.

96 Wreszcie w zakresie, w jakim Komisja oparła swe ustalenie o istnieniu pomocy państwa na ogólnym badaniu oświadczeń z 7 lipca 2002 r. części z ofert pożyczki akcjonariusza, Sąd orzekł, w pkt 307 zaskarżonego wyroku, że Komisja nie może „zwolnić” się ze spoczywającego na niej obowiązku wskazania szczególnej korzyści, która implikuje odpowiadające jej przeniesienie zasobów państwowych” i w pkt 309 tego wyroku, iż nawet jeżeli Komisja mogła uwzględnić – by określić korzyść polegającą na przywróceniu zaufania rynków finansowych i polepszeniu warunków refinansowania FT – wszystkie zdarzenia, które poprzedziły dokonanie w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi, korzyść ta „nie prowadzi w zamian do odpowiedniego uszczuplenia budżetu państwowego lub wystąpienia wystarczająco [dostatecznie] konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążenia dla tego budżetu. W szczególności ta korzyść jest odrębna od korzyści, jak [oferta] pożyczki akcjonariusza [...] może implikować i

jakiej Komisja nie wykazała dostatecznie w [spornej] decyzji”.

97 Z powyższego wynika, że Sąd uznał, iż Komisja była zobowiązana do dokonania badania w sposób indywidualny w odniesieniu do każdej interwencji państwa, jeżeli przyznawała ona przy użyciu zasobów państwowych szczególnie korzyści. Ponadto Sąd uznał, że jedynie uszczuplenie budżetu państwowego lub wystąpienie dostatecznie konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążenia dla tego budżetu, ściśle związane z tak określonej korzyścią i odpowiadające tej korzyści spełniałoby warunek dotyczący finansowania przy użyciu zasobów państwowych w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE.

98 W tym względzie przede wszystkim należy zauważyć, że zgodnie z art. 107 ust. 1 TFUE z zastrzeżeniem innych postanowień przewidzianych w traktatach, wszelka pomoc przyznawana przez państwo członkowskie lub przy użyciu zasobów państwowych w jakiegokolwiek formie, która zakłóca konkurencję lub grozi zakłóceniem konkurencji poprzez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym w zakresie, w jakim wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi.

99 W związku z powyższym jedynie korzyści przyznane bezpośrednio lub pośrednio przy użyciu zasobów państwowych lub stanowiące dodatkowe obciążenie dla państwa należy uważać za pomoc w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE. Z samego brzmienia tego postanowienia i z reguł proceduralnych ustanowionych w art. 108 TFUE wynika bowiem, że korzyści przyznane przy wykorzystaniu zasobów innych niż zasoby państwowe nie wchodzą w zakres stosowania omawianych przepisów (zob. podobnie wyroki: z dnia 17 marca 1993 r. w sprawach połączonych C-72/91 i C-73/91 *Slooman Neptun*, Rec. s. I-887, pkt 19; z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie C-200/97 *Ecotrade*, Rec. s. I-7907, pkt 35; a także z dnia 13 marca 2001 r. w sprawie C-379/98 *PreussenElektra*, Rec. s. I-2099, pkt 58).

100 Należy zatem zaznaczyć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem nie jest konieczne wykazywanie we wszystkich przypadkach, iż miało miejsce przeniesienie zasobów państwowych, aby można było uznać korzyści przyznane jednemu przedsiębiorstwu lub kilku przedsiębiorstwom za pomoc państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE (zob. podobnie wyroki: z dnia 15 marca 1994 r. w sprawie C-387/92 *Banco Exterior de España*, Rec. s. I-877, pkt 14; z dnia 19 maja 1999 r. w sprawie C-6/97 *Wochy przeciwko Komisji*, Rec. s. I-2981, pkt 16; z dnia 16 maja 2002 r. w sprawie C-482/99 *Francja przeciwko Komisji*, Rec. s. I-4397, pkt 36).

101 Za pomoc uznaje się zatem w szczególności interwencje, które w różnych formach zmniejszają cięży spoczywające normalnie na budżecie przedsiębiorstwa i które tym samym, nie będąc subwencjami w ścisłym rozumieniu tego słowa, mają taki sam charakter i identyczne skutki (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie *Banco Exterior de España* pkt 13; z dnia 17 czerwca 1999 r. w sprawie C-75/97 *Belgia przeciwko Komisji*, Rec. s. I-3671, pkt 23; z dnia 19 września 2000 r. w sprawie C-156/98 *Niemcy przeciwko Komisji*, Rec. s. I-6857, pkt 25).

102 Z utrwalonego orzecznictwa wynika bowiem, że art. 107 ust. 1 TFUE definiuje interwencje państwa na podstawie ich skutków (wyrok z dnia 5 czerwca 2012 r. w sprawie C-124/10 P *Komisja przeciwko EDF i in.*, pkt 77 i przytoczone tam orzecznictwo).

103 Ponieważ interwencje państwa przybierają różne formy i powinny być analizowane na podstawie ich skutków, nie można wykluczyć, jak słuśnie podniosły spółki *Bouygues* i Komisja, że szereg kolejnych interwencji państwa w celu zastosowania art. 107 ust. 1 TFUE należy uznać za jedną interwencję.

104 Może tak być w szczególności, w przypadku gdy kolejne interwencje w szczególności w świetle ich chronologii, ich celu i sytuacji przedsiębiorstwa w chwili dokonania tych interwencji,

mają tak ścisły związek, że niemożliwe jest ich rozdzielenie (zob. podobnie wyrok z dnia 24 kwietnia 1980 r. w sprawie 72/79 Komisja przeciwko Włochom, Rec. s. 1411, pkt 24).

105 Oznacza to, że, uznając, iż było konieczne określenie uszczuplenia budżetu państwowego lub wystąpienia dostatecznie konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążenia dla tego budżetu, ściśle związanego ze szczególnie korzystną wynikającą bądź z dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi, bądź oferty pożyczki akcjonariusza i odpowiadającego tej korzyści lub prowadzącego do niej w zamian, Sąd naruszył prawo, stosując kryterium mogące automatycznie wykluczyć, że te interwencje państwa, na podstawie związków między nimi a ich skutkami, mogą być uznane za jedną interwencję.

106 Następnie należy zaznaczyć, że z orzecznictwa Trybunału wynika, iż interwencja państwa mogąca jednocześnie postawić przedsięwzięcia, do których się stosowała, w bardziej korzystnej sytuacji w porównaniu z innymi i stworzyć dostatecznie konkretne ryzyko powstania w przyszłości dodatkowego obciążenia dla państwa, może obciążać zasoby państwowe (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Ecotrade, pkt 41).

107 W szczególności Trybunał miał okazję wyjaśnić, że z korzyści przyznanych w formie gwarancji państwa mogą wynikać dodatkowe obciążenia dla państwa (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Ecotrade, pkt 43; wyrok z dnia 8 grudnia 2011 r. w sprawie C-275/10 Residex Capital IV, Zb.Orz. s. I-13043, pkt 39–42).

108 Ponadto Trybunał orzekł już, że, ponieważ w kategoriach ekonomicznych zmiana warunków rynkowych, jak wywołuje korzyść pośrednio przyznana niektórym przedsiębiorstwom, jest wynikiem utraty dochodów przez władze publiczne, nawet fakt, iż inwestorzy podejmują później samodzielne decyzje, nie powoduje wyeliminowania związku istniejącego pomiędzy omawianą stratą a korzyścią, jak odnoszą dane przedsiębiorstwa (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Niemcy przeciwko Komisji, pkt 25–28).

109 W związku z powyższym do celów stwierdzenia istnienia pomocy państwa Komisja powinna wykazać dostatecznie bezpośredni związek między z jednej strony korzyścią przyznaną beneficjentowi a z drugiej strony uszczupleniem budżetu państwowego bądź wystąpieniem dostatecznie konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążenia dla tego budżetu (zob. podobnie wyrok z dnia 8 września 2011 r. w sprawie C-279/08 P Komisja przeciwko Niderlandom, Zb.Orz. s. I-7671, pkt 111).

110 Natomiast wbrew temu, co orzekł Sąd, nie jest konieczne, aby takie uszczuplenie bądź takie ryzyko odpowiadało lub było równoważne omawianej korzyści ani aby ta korzyść prowadziła w zamian do takiego uszczuplenia lub takiego ryzyka, ani aby miała taki sam charakter jak zaangażowanie zasobów państwowych, z których wynika.

111 Z powyższego wynika, że Sąd naruszył prawo zarówno w ramach kontroli określenia przez Komisję interwencji państwa przyznającej pomoc państwa, jak i w ramach badania związków między określoną korzyścią a stwierdzonym przez Komisję zaangażowaniem zasobów państwowych.

112 Wreszcie stwierdzenia tego nie podważa argument Republiki Francuskiej, zgodnie z którym Sąd dokonał w pkt 301–310 zaskarżonego wyroku ogólnej analizy związków między korzyścią a zaangażowaniem zasobów państwowych. W szczególności ze streszczenia znajdującego się w pkt 96 niniejszego wyroku wynika bowiem, że Sąd dokonał tego badania tylko na podstawie branych kryteriów określonych w pkt 105, 110 niniejszego wyroku.

113 Ponieważ naruszenia prawa, których dopuścił się Sąd, są w stanie podważyć tok

rozumowania, który doprowadzi? w pkt 310 zaskar?onego wyroku do wniosku, zgodnie z którym Komisja naruszy?a poj?cie pomocy pa?stwa, nale?y uwzgl?dni? pierwsz? cz??? drugiego zarzutu spó?ek Bouygues i pierwsz? cz??? drugiego zarzutu Komisji.

114 W tych okoliczno?ciach i bez konieczno?ci badania pozosta?ych zarzutów odwo?ania nale?y uchyli? zaskar?ony wyrok.

W przedmiocie skargi do S?du

115 Zgodnie z art. 61 akapit pierwszy statutu Trybuna?u Sprawiedliwo?ci Unii Europejskiej w przypadku uchylenia orzeczenia S?du Trybuna? mo?e wyda? orzeczenie ostateczne w sprawie, je?li stan post?powania na to pozwala.

116 W niniejszej sprawie Trybuna? posiada niezb?dne informacje, by wyda? ostateczne rozstrzygni?cie z jednej strony w przedmiocie stwierdzenia niewa?no?ci art. 1 spornej decyzji w zakresie, w jakim Komisja odmówi?a uznania o?wiadcze? z?o?onych od lipca 2002 r. za pomoc pa?stwa w sprawie T-450/04 a z drugiej strony w przedmiocie cz???ci drugiej zarzutu drugiego i zarzutu trzeciego podniesionych przez Republik? Francusk? i przez FT na poparcie ich skarg w sprawach T-425/04 i T-444/04 w zakresie, w jakim ta cz??? i ten zarzut s? skierowane przeciwko dokonaniemu w spornej decyzji stwierdzeniu istnienia korzy?ci przysporzonej FT przez pa?stwo francuskie.

W przedmiocie ??dania stwierdzenia niewa?no?ci art. 1 spornej decyzji w sprawie T-450/04

117 Z pkt 70–79 niniejszego wyroku wynika, ?e Komisja w spornej decyzji nie zaj??a stanowiska w przedmiocie z?o?onej do niej przez spó?ki Bouygues skargi w zakresie, w jakim spó?ki te podnosi?y, i? o?wiadczenia z?o?one od lipca 2002 r. stanowi?y same w sobie pomoc pa?stwa.

118 Zarzuty skargi dotycz?ce stwierdzenia niewa?no?ci art. 1 spornej decyzji w zakresie, w jakim Komisja odmówi?a uznania o?wiadcze? z?o?onych od lipca 2002 r. za pomoc pa?stwa, s? zatem nieistotne.

W przedmiocie cz???ci drugiej zarzutu drugiego i zarzutu trzeciego podniesionych przez Republik? Francusk? i przez FT w zakresie, w jakim ta cz??? i ten zarzut s? skierowane przeciwko stwierdzeniu w spornej decyzji istnienia korzy?ci przysporzonej FT przez pa?stwo francuskie

Argumentacja stron

119 W ramach cz???ci drugiej zarzutu drugiego ich odwo?ania Republika Francuska i FT podnosz?, ?e Komisja b??dnie stwierdzi?a istnienie pomocy pa?stwa na podstawie dwóch odr?bnych zdarze?, a mianowicie z jednej strony o?wiadcze? z?o?onych od lipca 2002 r. i z drugiej strony interwencji pa?stwa francuskiego w grudniu 2002 r. Tymczasem zdarzenia te mia?y miejsce w ró?nych momentach i nie mog? by? uznane za jeden ?rodek. Komisja sama przyzna?a, ?e ?adne z tych zdarze?, rozpatrywane oddzielnie, nie stanowi?oby wystarczaj?cej podstawy dla tego wniosku.

120 W ramach trzeciego zarzutu ich odwołała Republika Francuska i FT twierdząc w szczególności, że Komisja popełniła w spornej decyzji oczywiste błędy w ocenie, uznając, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. mogły być postrzegane przez rynki jako zobowiązanie się państwa francuskiego i że miały one wpływ na sytuację na rynkach w grudniu 2002 r. FT podnosi ponadto, że rozumowanie Komisji, zgodnie z którym oferta pożyczki akcjonariusza zapewniała FT korzyść z naruszeniem kryterium rozwągnego inwestora prywatnego, jest również dotknięte oczywistym błędem w ocenie.

121 Republika Francuska i FT twierdzą zatem, że w chwili złożenia oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. charakter środków, jakie należały podjąć w stosunku do FT, nie zostały określone i nie podjęto żadnej decyzji inwestycyjnej, która mogłaby być uznana za katagoryczne zobowiązanie państwa francuskiego. Owo ogólne, warunkowe i niewiarygodne z prawnego punktu widzenia oświadczenie, nie może zostać uznane za wyraźne, precyzyjne i nieodwołalne zobowiązanie państwa francuskiego.

122 Ponadto Republika Francuska i FT kwestionują twierdzenie, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. wywarły wpływ na postrzeganie przez uczestników rynku w grudniu 2002 r. i doprowadziły do nienormalnego i istotnego wzrostu wartości akcji i obligacji FT. W szczególności wnioski wynikające z raportu z dnia 28 kwietnia 2004 r. opierają się na nieodpowiedniej metodzie analitycznej i są niewystarczające, by wykazały zarówno istnienie w znacznym stopniu anormalnej ewolucji kursu akcji FT w lipcu 2002 r., jak również istnienie związku przyczynowego między oświadczeniem z dnia 12 lipca 2002 r. a taką ewolucją.

123 W tym względzie Republika Francuska i FT precyzują, że raport ten odwołuje się wyjątkowo do domniemywanego wpływu oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. na rynki w lipcu 2002 r. Ponadto nie mógł on analizować zakładowego wpływu oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. na sytuację na rynku w grudniu 2002 r., uwzględniając niemożność odróżnienia go od skutków innych zdarzeń zaistniałych między lipcem a grudniem 2002 r. takich jak dobre wyniki i perspektywy operacyjne FT w drugim półroczu 2002 r., rozwiązanie sytuacji dotyczącej spółki Mobilcom, mianowanie nowego prezesa-dyrektora generalnego i przedstawienie planu zrównoważenia finansów.

124 Wreszcie FT podnosi, że Komisja uznała, iż oferta pożyczki akcjonariusza jako taka nie przysporzyła korzyści FT, ponieważ ta oferta nie została przez FT zaakceptowana, a także FT twierdzi, iż jest wykluczone, że rynek mógł postrzegać tę ofertę jako zobowiązanie państwa francuskiego, które przekracza jego przyszły udział w podwyższeniu kapitału, zważywszy, że ów projekt był ściśle ograniczony do kwoty 9 mld EUR i do okresu 18 miesięcy. Pozytywna reakcja rynków była zasadniczo wynikiem nominacji nowego prezesa-dyrektora generalnego FT oraz przedstawienia planu dotyczącego polepszenia jej wyników operacyjnych.

Ocena Trybunału

125 W swojej argumentacji Republika Francuska i FT podnoszą zasadniczo, że Komisja popełniła błędy, ponieważ uznała, iż różne interwencje państwa francuskiego od dnia 12 lipca 2002 r. i do dnia 20 grudnia 2002 r. stanowiły jedną interwencję, że oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. implikowało zaangażowanie państwa francuskiego, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. wywarły wpływ na postrzeganie przez uczestników rynku w grudniu 2002 r. oraz że oferta pożyczki akcjonariusza przysporzyła FT korzyści.

126 W tym względzie należy przede wszystkim zauważyć, że w szczególności z motywów 188, 189 spornej decyzji wynika, iż Komisja nie oparła swego stwierdzenia istnienia pomocy państwa na zobowiązaniu, jakie podjęło państwo francuskie w drodze oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r.

127 Następnie w szczególności z motywu 194 spornej decyzji wynika, że Komisja stwierdziła, iż oferta „kredyt[u] [pożyczki] akcjonariusza (stanowiący[a] antycypację udziału państwa [francuskiego] w rekapitalizacji [przedsiębiorstwa] przyznaje korzyść na rzecz FT, gdy umożliwia jej [mu] zwiększenie środków finansowych i upewnienie rynku co do jej [jego] zdolności sprostania potrzebom”. Komisja dodała, że chociaż oferta ta nigdy nie została zaakceptowana przez FT, „stworzenie wrażenia dla rynku pojawienia się prawdopodobieństwa otrzymania tego rodzaju kredytu [pożyczki] [...] może przynieść korzyść FT, ponieważ rynek odebrał sytuację finansową [FT] jako bardziej stabilną [...]”.

128 W motywie 196 spornej decyzji Komisja dodała w swej ocenie dotyczącej zaangażowania zasobów państwowych, „iż dodatkowe potencjalne obciążenie zasobów państwowych zostało stworzone w efekcie zapowiedzi udostępnienia kredytu [pożyczki] akcjonariusza sprzecznej ze spełnieniem warunków wstępnych takiego udostępnienia [...], stworzenia na rynku wrażenia, iż kredyt ten [pożyczka ta] została [a] rzeczywiście udostępniona [-a] i wreszcie przesłania FT umowy kredytowej parafowanej i podpisanej przez ERAP”.

129 Z powyższego wynika, że Komisja oceniła, iż dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź i oferta pożyczki akcjonariusza, rozpatrywane łącznie, przysporzyły korzyści zaangażowanej zasoby państwowe w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE.

130 W tym kontekście w zakresie, w jakim Republika Francuska i FT uważają, że analizując łącznie dokonany w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź i ofertę pożyczki akcjonariusza, Komisja dopuściła się błędów, należy uznać, iż, jak wskazano w pkt 103, 104 niniejszego wyroku, interwencje państwa mogły przybierać różne formy i powinny zatem być analizowane na podstawie ich skutków. W konsekwencji nie można automatycznie wykluczyć, że szereg kolejnych interwencji państwa należy uznać za jedną interwencję w szczególności, jeżeli takie interwencje mają w świetle ich chronologii, ich celu i sytuacji przedsiębiorstwa w chwili dokonania tych interwencji tak ściśle wzajemne powiązania, że niemożliwe jest ich rozdzielenie.

131 Jest zatem oczywiste, że dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi nie można oddzielić od pożyczki akcjonariusza zaoferowanej w formie linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, na którą we wspomnianej zapowiedzi wyraźnie się powołano. Należy dodać w tym względzie, że dokonany w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź poczyniono w tym samym dniu, w którym zgłoszono pożyczkę akcjonariusza Komisji.

132 Ponadto Komisja słusznie uznała, że pożyczka akcjonariusza zapowiedziana i zgłoszona w dniu 4 grudnia 2002 r. przysporzyła FT korzyści w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE.

133 Po pierwsze, z motywu 212 spornej decyzji wynika, jak zostało przypomniane w pkt 4, 6, 10 i 15 niniejszego wyroku, że w okresie od marca do lipca 2002 r. Moody's i S & P obniżyły rating not kredytowych FT do ostatniej pozycji pewnego poziomu inwestycyjnego z perspektywę negatywną, wskazując, że poziom ten jest zachowany tylko z powodu wskazówek państwa francuskiego dotyczących FT.

134 Następnie z informacji przytoczonych w przypisach 112 i 116 spornej decyzji wynika, że najpóźniej od dnia 9 grudnia 2002 r. rynki mogły uważyć, że wskazana w pkt 132 niniejszego wyroku interwencja państwa francuskiego zapewniła pomyślnie FT, zważywszy na jego długi, na dwa tygodnie następujących miesięcy.

135 Wreszcie z pkt 14, 17 niniejszego wyroku wynika, że w dniach 11 i 12 grudnia 2002 r. FT ogłosiła dwie kolejne emisje obligacji na łączną kwotę 2,9 mld EUR, w dniu 15 stycznia 2003 r. zacięgnięła pożyczki w formie emisji obligacji na łączną kwotę 5,5 mld EUR, a w dniu 10 lutego 2003 r. odnowiła cztery przypadające do zapłaty kredyty konsorcjalnego w wysokości 15 mld EUR.

136 Z powyższych rozważań wynika, jak Komisja słusznie twierdzi w motywie 194 spornej decyzji, że pożyczka akcjonariusza stanowi korzyść w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE, ponieważ umożliwiła ona FT „zwiększenie środków finansowych i upewnienie rynku co do jej [jego] zdolności sprostania płatności”.

137 W odniesieniu do również wymienionej w art. 107 ust. 1 TFUE przesłanki dotyczącej zaangażowania zasobów państwowych, należy uznać, że pożyczka akcjonariusza dotyczy otwarcia linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR. Choć FT nie podpisała skierowanej do niego umowy pożyczki akcjonariusza, beneficjentów, jak słusznie stwierdziła Komisja w motywie 196 spornej decyzji, mógł złożyć swój podpis w każdej chwili, przyznając sobie w ten sposób prawo bezwzględnego przełania kwoty 9 mld EUR.

138 Ponadto Komisja wskazała w przypisie 116 spornej decyzji, że od dnia 5 grudnia 2002 r. FT opisała w prezentacji dla inwestorów „linię kredytową” państwa francuskiego jako bezwzględnie dostępną, że w tym samym dniu S & P ogłosiła, iż państwo francuskie bezwzględnie przyzna kredyt akcjonariusza, że zasygnalizowano komisji ds. finansów francuskiego zgromadzenia narodowego, iż pożyczka akcjonariusza „została już udostępniona FT” i że Moody’s ogłosiła w dniu 9 grudnia 2002 r., iż potwierdzono, że „linia kredytowa na kwotę 9 mld EUR została oddana do dyspozycji”.

139 Zważywszy zatem z jednej strony na dodatkowe potencjalne obciążenie zasobów państwowych do wysokości 9 mld EUR, a z drugiej strony na orzecznictwo przytoczone w pkt 107 niniejszego wyroku, Komisja słusznie uznała, że korzyść, o której mowa w pkt 132 niniejszego wyroku, została przyznana przy pomocy zasobów państwowych w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE.

W przedmiocie pozostałych aspektów czwartej drugiej zarzutu drugiego i zarzutu trzeciego podniesionych przez Republikę Francuską i przez FT oraz pozostałych zarzutów podniesionych przez Republikę Francuską i przez FT

140 Należy stwierdzić, że stan postępowania nie pozwala na wydanie orzeczenia w odniesieniu do podniesionych przez Republikę Francuską i przez FT zarzutów drugiego i trzeciego w zakresie, w jakim zarzuty te są skierowane przeciwko zastosowaniu przez Komisję kryterium rozważnego inwestora prywatnego.

141 To samo dotyczy podniesionego przez Republikę Francuską i przez FT zarzutu pierwszego, opartego na naruszeniu istotnych wymogów proceduralnych i prawa do obrony oraz zarzutu czwartego Republiki Francuskiej, opartego na braku uzasadnienia a zatem podważenia spórk Bouygues stwierdzenia nieważności art. 2 spornej decyzji.

142 W konsekwencji należy skierować sprawy T-425/04, T-444/04 i T-450/04 do ponownego

rozpoznania przez Sąd w celu wydania orzeczenia w przedmiocie owej cząstki i owych zarzutów oraz podniesionych argumentów, a także w przedmiocie podniesionego przed nim pytania, co do którego Sąd się nie wypowiedział.

W przedmiocie kosztów

143 Ze względu na fakt, iż sprawa zostaje przekazana Sądowi do ponownego rozpoznania, rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Wyrok Sądu Unii Europejskiej z dnia 21 maja 2010 r. w sprawach połączonych T-425/04, T-444/04, T-450/04 i T-456/04 Francja i in. przeciwko Komisji zostaje uchylony.**
- 2) **Sprawy T-425/04, T-444/04 i T-450/04 zostają skierowane do ponownego rozpoznania przez Sąd Unii Europejskiej, aby wydał orzeczenie w przedmiocie podniesionych przed nim zarzutów i pytania, co do których Trybunał się nie wypowiedział.**
- 3) **Rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

Podpisy

* Język postępowania: francuski.